

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 18ης Οκτωβρίου 2011 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-128/09 έως C-131/09, C-134/09 και C-135/09,

με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, τις οποίες υπέβαλε το Conseil d'État (Βέλγιο), με αποφάσεις που εξέδωσε στις 27 και 31 Μαρτίου 2009, και οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 6, 9 και 10 Απριλίου 2009, στο πλαίσιο των δικών

Antoine Boxus,

Willy Roua (C-128/09),

Guido Durllet κ.λπ. (C-129/09),

Paul Fastrez,

Henriette Fastrez (C-130/09),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Philippe Daras (C-131/09),

**Association des riverains et habitants des communes proches de l'aéroport
BSCA (Brussels South Charleroi Airport) (ARACH) (C-134/09 και C-135/09),**

Bernard Page (C-134/09),

Léon L'Hoir,

Nadine Dartois (C-135/09)

κατά

Région wallonne,

παρισταμένων των:

Société régionale wallonne du transport (SRWT) (C-128/09 και C-129/09),

Infrabel SA (C-130/09 και C-131/09),

Société wallonne des aéroports (SOWEAR) (C-135/09),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, Α. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, Κ. Lenaerts, J.-C. Bonichot (εισηγητή), προέδρους τμήματος, Κ. Schiemann, Ε. Juhász, Γ. Αρέστη, Α. Borg Barthet, Μ. Plešič, Α. Arabadjiev, C. Toader και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: Ε. Sharpston
γραμματέας: R. Šereš, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Ιουνίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— οι Boxus και Roua καθώς και οι Durllet κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από την Α. Kettels, Rechtsanwältin,

— ο Ρ. και η Η. Fastrez, εκπροσωπούμενοι από τον Τ. Vandenput, avocat,

- η association des riverains και habitants des communes proches de l'aéroport BSCA (Brussels South Charleroi Airport) (ARACH), οι B. Page και L. L'Hoir καθώς και η N. Dartois, εκπροσωπούμενοι από τον A. Lebrun, avocat,

- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Materne, επικουρούμενο από τον F. Haumont, avocat,

- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Γ. Καρισιάδη,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. Palmieri, επικουρούμενο από τον G. Fiengo, avvocato dello Stato,

- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την O. Beynet και τον J.-B. Laignelot,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 19ης Μαΐου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 6 και 9 της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος,

που συνήφθη στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ L 124, σ. 1, στο εξής: σύμβαση του Aarhus), καθώς και των άρθρων 1, 5 έως 8 και 10α της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003 (ΕΕ L 156, σ. 17, στο εξής: οδηγία 85/337).

- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ, αφενός, περιοίκων των αεροδρομίων Liège-Bierset και Charleroi-Bruxelles Sud καθώς και της σιδηροδρομικής γραμμής Bruxelles-Charleroi και, αφετέρου, της Région wallonne (Περιφέρειας της Βαλλονίας) όσον αφορά εγκρίσεις εργασιών σχετικών με τις εν λόγω εγκαταστάσεις.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus, ο ορισμός που δίδεται στην έκφραση «δημόσια αρχή» «δεν περιλαμβάνει φορείς ή όργανα όταν ενεργούν υπό [...] νομοθετική ιδιότητα».

4 Το άρθρο 6 της σύμβασης του Aarhus ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε μέρος:

- α) εφαρμόζει τις διατάξεις του παρόντος άρθρου όσον αφορά αποφάσεις για το κατά πόσον θα επιτρέπονται προτεινόμενες δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα I·
- β) σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, εφαρμόζει επίσης τις διατάξεις του παρόντος άρθρου σε αποφάσεις για προτεινόμενες δραστηριότητες που δεν απαριθμούνται στο παράρτημα I, οι οποίες δύνανται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Για τον σκοπό αυτόν, τα μέρη καθορίζουν σε κάθε περίπτωση κατά πόσον η εν λόγω προτεινόμενη δραστηριότητα υπόκειται σε αυτές τις διατάξεις·
- γ) [δύνανται να αποφασίσει], κατά περίπτωση, εάν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, να μην [εφαρμόσει] τις διατάξεις του παρόντος άρθρου για προτεινόμενες δραστηριότητες που εξυπηρετούν σκοπούς εθνικής άμυνας, εάν το εν λόγω μέρος κρίνει ότι η εφαρμογή αυτή θα είχε δυσμενείς επιπτώσεις στους σκοπούς αυτούς.

2. Το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερώνεται, είτε με δημόσια ανακοίνωση, είτε μεμονωμένα, όπως ενδείκνυται, σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας λήψεως περιβαλλοντικών αποφάσεων και κατά κατάλληλο, έγκαιρο και αποτελεσματικό τρόπο, μεταξύ άλλων, σχετικά με:

- α) την προτεινόμενη δραστηριότητα και την εφαρμογή για την οποία θα ληφθεί απόφαση

- β) τον χαρακτήρα πιθανών αποφάσεων ή του σχεδίου απόφασης·

- γ) τη δημόσια αρχή που είναι υπεύθυνη για τη λήψη της απόφασης·

- δ) την προβλεπόμενη διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων, [εφόσον μπορούν να παρασχεθούν, των κατωτέρω πληροφοριών]:
  - i) της ημερομηνίας έναρξης της διαδικασίας·

  - ii) των ευκαιριών συμμετοχής του κοινού·

  - iii) του χρόνου και του τόπου οιασδήποτε προβλεπόμενης δημόσιας ακρόασης·

  - iv) [στοιχείων] της δημόσιας αρχής από την οποία μπορούν να ληφθούν σχετικές πληροφορίες και όπου έχουν κατατεθεί οι σχετικές πληροφορίες προς εξέταση από το κοινό·

  - v) [στοιχείων] της δημόσιας αρχής ή οποιουδήποτε άλλου [αρμόδιου] δημόσιου φορέα στον οποίο μπορούν να κατατεθούν παρατηρήσεις ή ερωτήσεις, καθώς και του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος για την κατάθεση παρατηρήσεων ή ερωτήσεων·

  - vi) των διαθέσιμων περιβαλλοντικών πληροφοριών σχετικά με την προτεινόμενη δραστηριότητα, και

ε) Το γεγονός ότι η δραστηριότητα υπόκειται σε εθνική ή διασυνοριακή διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

3. [Κατά τα διάφορα στάδια της διαδικασίας συμμετοχής του κοινού προβλέπονται εύλογες προθεσμίες που προσφέρουν επαρκή χρόνο για την ενημέρωση του κοινού, σύμφωνα με την παράγραφο 2, και για την προπαρασκευή και πραγματική συμμετοχή του κοινού στις εργασίες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας λήψης των περιβαλλοντικών αποφάσεων].

4. [Κάθε μέρος θεσπίζει τις διατάξεις που είναι αναγκαίες ώστε να εξασφαλίζεται η συμμετοχή του κοινού από την αρχή της διαδικασίας, δηλαδή όταν είναι ακόμα πιθανές όλες οι επιλογές και λύσεις, οπότε το κοινό μπορεί να ασκήσει πραγματική επιρροή].

[...]»

5 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus ορίζει τα εξής:

«Κάθε μέρος, στο πλαίσιο της εθνικής του νομοθεσίας, εξασφαλίζει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) που έχει επαρκές συμφέρον, ή εναλλακτικά,

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το δικονομικό διοικητικό δίκαιο ενός κράτους μέλους, διαθέτει πρόσβαση σε διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή/και άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα που έχει συσταθεί με νόμο, προκειμένου να [αμφισβητήσει] την ουσιαστική και τυπική νομιμότητα οποιασδήποτε απόφασης, πράξεως ή παράλειψης που υπόκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 και,

σε περίπτωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, [σε άλλες σχετικές διατάξεις] της παρούσας σύμβασης.

Το επαρκές συμφέρον και η προσβολή δικαιώματος προσδιορίζονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εθνικού δικαίου και σύμφωνα με τον σκοπό να παρασχεθεί στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας σύμβασης. [Προς τούτο], κρίνεται επαρκές για τον σκοπό του ανωτέρω στοιχείου α' το συμφέρον οποιουδήποτε μη κυβερνητικού οργανισμού ο οποίος πληροί τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 5. Οι εν λόγω οργανισμοί θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν για τον σκοπό του ανωτέρω στοιχείου β'.

Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου 2 δεν αποκλείουν τη δυνατότητα προκαταρκτικής διαδικασίας επανεξέτασης ενώπιον διοικητικής αρχής και δεν επηρεάζουν την απαίτηση να εξαντληθούν οι διαδικασίες διοικητικής επανεξέτασης πριν από την προσφυγή σε ένδικες διαδικασίες, σε περίπτωση το εθνικό δίκαιο προβλέπει την εν λόγω απαίτηση.»

Το δίκαιο της Ένωσης

- 6 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337, ως «σχέδιο» ορίζεται «η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων» ή «άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους». Ως «άδεια», νοείται η «απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο».

7 Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.»

8 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας έχει ως ακολούθως:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους, μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, να υποβάλλονται σε [διαδικασία χορηγήσεως άδειας] και σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια [...].»

9 Το άρθρο 5, παράγραφος 4, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Εφόσον είναι αναγκαίο, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι αρχές που κατέχουν σχετικές πληροφορίες τις θέτουν στη διάθεση του κυρίου του έργου [...].»

10 Το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με το εθνικό νομικό τους σύστημα, κάθε μέλος του ενδιαφερόμενου κοινού:

α) που έχει επαρκές συμφέρον, ή εναλλακτικά,

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το δικονομικό διοικητικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν σε ποια φάση είναι δυνατόν να προσβάλλονται αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τι αποτελεί επαρκές συμφέρον και τι προσβολή δικαιώματος, με σταθερό στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Προς τούτο, το συμφέρον κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 1 παράγραφος 2, θεωρείται επαρκές για τους σκοπούς του στοιχείου α' του παρόντος άρθρου. Οι οργανώσεις αυτές θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν, για τους σκοπούς του στοιχείου β' του παρόντος άρθρου.

Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν αποκλείουν τη δυνατότητα μιας προκαταρκτικής διαδικασίας αναθεώρησης ενώπιον διοικητικής αρχής και δεν θίγουν την απαίτηση να εξαντλούνται οι διοικητικές διαδικασίες αναθεώρησης πριν από την προσφυγή σε δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης, όπου υφίσταται τέτοιου είδους απαίτηση κατά την εθνική νομοθεσία.

Οι σχετικές διαδικασίες πρέπει να είναι ορθές, δίκαιες, εμπρόθεσμες και να μην έχουν απαγορευτικό κόστος.

Για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να τίθενται στη διάθεση του κοινού οι πρακτικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης.»

Το εθνικό δίκαιο

- ¹¹ Τα άρθρα 6, 7, 9 και 14 του διατάγματος που εξέδωσε το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας της Βαλλονίας στις 17 Ιουλίου 2008 σχετικά με ορισμένες άδειες για τις οποίες συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος [*Moniteur belge* (Βελγική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως) της 25ης Ιουλίου 2008, σ. 38900], προβλέπει τα ακόλουθα:

«Άρθρο 6. Επικυρώνεται η ακόλουθη άδεια για την οποία διαπιστώθηκε ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος:

- όσον αφορά τις πράξεις και τις εργασίες διαμορφώσεως υποδομών και κτηρίων υποδοχής των περιφερειακών αεροδρομίων, η υπουργική απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2006 περί χορηγήσεως πολεοδομικής άδειας στη *Société régionale wallonne des Transports* (περιφερειακός οργανισμός μεταφορών της Βαλλονίας) για την επέκταση του διαδρόμου τροχοδρόμησης του αεροδρομίου Liège-Bierset.

Άρθρο 7. — επικυρώνεται η ακόλουθη άδεια για την οποία διαπιστώθηκαν ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος:

- όσον αφορά τις πράξεις και τις εργασίες διαμορφώσεως υποδομών και κτηρίων υποδοχής των περιφερειακών αεροδρομίων, η πολεοδομική άδεια της 16ης Σεπτεμβρίου 2003 που χορήγησε ο εντεταλμένος υπάλληλος της Direction générale de l'Aménagement du Territoire, du Logement et du Patrimoine de Charleroi (γενική διεύθυνση χωροταξίας, οικισμών και πολιτιστικής κληρονομιάς του Charleroi) στη SA SOWAER με σκοπό την εκτέλεση εργασιών επικάλυψης με θολωτή κατασκευή του ρέματος Tintia και τη μεταβολή του ανάγλυφου του εδάφους στο βορειοανατολικό τμήμα της αερολιμενικής ζώνης του Charleroi.

[...]

Άρθρο 9. επικυρώνεται η ακόλουθη άδεια για την οποία διαπιστώθηκαν ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος:

- όσον αφορά τις πράξεις και τις εργασίες διαμορφώσεως υποδομών και κτηρίων υποδοχής των περιφερειακών αεροδρομίων, η υπουργική απόφαση της 27ης Ιουλίου 2005, σχετικά με την περιβαλλοντική άδεια που χορηγήθηκε στη SA SOWAER για την εκμετάλλευση του αεροδρομίου του Charleroi-Bruxelles Sud

[...]

Άρθρο 14. Επικυρώνεται η ακόλουθη άδεια για την οποία διαπιστώθηκαν ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος:

— όσον αφορά το δίκτυο RER καθώς και τις βοηθητικές του εγκαταστάσεις, καθώς και την πρόσβαση και την εξυπηρέτηση λοιπών δικτύων συνδεδεμένων με αυτό, η υπουργική απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2006 σχετικά με την ενιαία άδεια που χορηγήθηκε στην SNCB για την κατασκευή και την εκμετάλλευση τρίτης και τέταρτης γραμμής στη γραμμή Infrabel 124 Bruxelles-Charleroi στις Κοινότητες Waterloo, Braine-l'Alleud και Nivelles.»

- 12 Από τη δικογραφία προκύπτει, κατ' ουσίαν, ότι το Conseil d'État είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί αιτήσεων ακυρώσεων στρεφόμενων κατά διοικητικών και κανονιστικών πράξεων εκδιδόμενων από διοικητικές αρχές καθώς και κατά διοικητικών πράξεων των νομοθετικών συνελεύσεων ή των οργάνων τους.
- 13 Αντιθέτως, το εν λόγω δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξεων νομοθετικής φύσης.
- 14 Η επικύρωση όμως των οικοδομικών αδειών και των αδειών εργασιών με διάταγμα του Κοινοβουλίου της Περιφέρειας της Βαλλονίας προσδίδει στις εν λόγω πράξεις νομοθετικό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, το Conseil d'État καθίσταται πλέον αναρμόδιο να επιληφθεί αιτήσεων ακυρώσεως κατά των επικυρωθεισών αυτών πράξεων, οι οποίες εφεξής δεν μπορούν να προσβληθούν παρά μόνον ενώπιον του Cour constitutionnelle, ενώπιον όμως του οποίου δύνανται να προβληθούν ορισμένοι μόνο λόγοι.

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 15 Οι περίοικοι των αεροδρομίων Liège-Bierset και Charleroi-Bruxelles καθώς και η σιδηροδρομική γραμμή Bruxelles -Charleroi άσκησαν έξι αιτήσεις ακυρώσεως ενώπιον του Conseil d'Etat αμφισβητώντας το κύρος διαφόρων αδειών εκδοθεισών από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές σχετικά με την εκτέλεση εργασιών ή την εκμετάλλευση εγκαταστάσεων όσον αφορά τα εν λόγω αεροδρόμια και την εξυπηρέτησή τους.
- 16 Ενώ οι ανωτέρω αιτήσεις ακυρώσεως εκκρεμούσαν ενώπιον του προαναφερθέντος δικαστηρίου, το διάταγμα του Κοινοβουλίου της Περιφέρειας της Βαλλονίας της 17ης Ιουλίου 2008, που συνιστά νομοθετική πράξη εκδοθείσα από το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας της Βαλλονίας και εγκριθείσα από την Κυβέρνηση της Περιφέρειας της Βαλλονίας, «επικύρωσε» τις εν λόγω άδειες, δηλαδή πιστοποίησε το κύρος τους με την αιτιολογία ότι συντρέχουν προς τούτο «επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος».
- 17 Κατά του διατάγματος αυτού ασκήθηκαν διάφορες προσφυγές ακυρώσεως ενώπιον του Cour constitutionnelle.
- 18 Κατά τη διαδικασία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις αντικαταστάθηκαν από πράξη νομοθετικού χαρακτήρα η οποία δεν μπορεί να προσβληθεί παρά μόνον ενώπιον του Cour constitutionnelle, η έκδοση του επίμαχου διατάγματος της 17ης Ιουλίου 2008 συνεπάγεται την αφαίρεση της αρμοδιότητας από το Conseil d'Etat και τη στέρηση από τους προσφεύγοντες του έννομου συμφέροντός τους να ζητήσουν την ακύρωση των εν λόγω πράξεων. Επιπλέον, η προσφυγή ακυρώσεως ενώπιον του Cour constitutionnelle δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 9 της σύμβασης του Aarhus και του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337, στο μέτρο που το εν λόγω δικαστήριο ασκεί περιορισμένο έλεγχο που αφορά τη συνταγματικότητα των νομοθετικών πράξεων και, επομένως, εξετάζει μόνον αν υπάρχει ενδεχόμενη προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων χωρίς να διενεργεί πλήρη έλεγχο ουσιαστικής και τυπικής νομιμότητας, υπό το πρίσμα των εθνικών διατάξεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και των εφαρμοστέων δικονομικών κανόνων.

19 Στο πλαίσιο αυτό, το Conseil d'État αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλλει, αφενός, στο Cour constitutionnelle διάφορα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τη συνταγματικότητα του διατάγματος του Κοινοβουλίου της Περιφέρειας της Βαλλονίας της 17ης Ιουλίου 2008 και, αφετέρου, στο Δικαστήριο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως με τα ακόλουθα ερωτήματα, τα οποία εν μέρει αλληλεπικαλύπτονται με εκείνα που υποβάλλονται στο Cour constitutionnelle και είναι πανομοιότυπα σε καθεμία από τις υποθέσεις των οποίων έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο:

- «1) Μπορεί το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 [...] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του νομοθεσία —όπως είναι το διάταγμα [του Κοινοβουλίου της Περιφέρειας της Βαλλονίας] της 17ης Ιουλίου 2008 [...]— που περιορίζεται στη μνεία ότι “διαπιστώθηκε ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος” για τη χορήγηση πολεοδομικών αδειών, περιβαλλοντικών αδειών και ενιαίων αδειών σχετικά με τις ενέργειες και τις εργασίες που παραθέτει και που “επικυρώνει” τις άδειες για τις οποίες ορίζει ότι “διαπιστώθηκε ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος”;
- 2) Αντιβαίνει στα άρθρα 1, 5, 6, 7, 8 και 10α της οδηγίας 85/337 [...] ένα νομικό καθεστώς βάσει του οποίου το δικαίωμα εκτελέσεως ενός σχεδίου το οποίο υπόκειται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναγνωρίζεται με νομοθετική πράξη κατά της οποίας δεν είναι δυνατή η άσκηση ένδικου βοηθήματος ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου το οποίο έχει συσταθεί με νόμο, βοηθήματος το οποίο να παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητηθεί η ουσιαστική και η τυπική νομιμότητα αποφάσεως που αναγνωρίζει το δικαίωμα εκτελέσεως του σχεδίου;
- 3) Έχει το άρθρο 9 της σύμβασης του Aarhus [...] την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τη δυνατότητα ασκήσεως ένδικου βοηθήματος ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου το οποίο έχει συσταθεί με νόμο προκειμένου να είναι δυνατή η αμφισβήτηση της νομιμότητας αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 6, σε σχέση με οποιοδήποτε ζήτημα ουσίας ή διαδικασίας που εμπíπτει τόσο στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου όσο και στις διατάξεις που αφορούν τη διαδικασία και διέπουν την έγκριση σχεδίων που υπόκεινται σε εκτίμηση επιπτώσεων;

- 4) Πρέπει, βάσει της σύμβασης του Aarhus [...], να ερμηνευθεί το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 [...] υπό την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τη δυνατότητα ασκήσεως ένδικου βοηθήματος ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου το οποίο έχει συσταθεί με νόμο προκειμένου να είναι δυνατή η αμφισβήτηση της νομιμότητας των αποφάσεων, των πράξεων ή παραλείψεων, σε σχέση με οποιοδήποτε ζήτημα ουσίας ή διαδικασίας που εμπίπτει τόσο στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου όσο και στις διατάξεις που αφορούν τη διαδικασία και διέπουν την έγκριση σχεδίων που υπόκεινται σε εκτίμηση επιπτώσεων;»
- 20 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 19ης Μαΐου 2009, αποφασίστηκε η συνεκδίκηση των υποθέσεων C-128/09 έως C-131/09, C-134/09 και C-135/09, προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

- 21 Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει, κυρίως, ότι οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτες. Η εν λόγω κυβέρνηση προβάλλει ότι οι αιτήσεις αυτές δεν παραθέτουν επαρκώς το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο ούτε τους λόγους που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα στο Δικαστήριο, ενώ προσθέτει ότι τα ερωτήματα αυτά είναι υποθετικά.
- 22 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών και φέρει την ευθύνη της εκδοθησομένης αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της υποθέσεως, τόσο την ανάγκη εκδόσεως

προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να απαντήσει (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, *Bosman*, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 59).

- 23 Εντούτοις, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η ανάγκη να δοθεί ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο απαιτεί να καθορίζει το εθνικό δικαστήριο το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις πραγματικές καταστάσεις επί των οποίων στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-320/90 έως C-322/90, *Telemarsicabruzzo κ.λπ.*, Συλλογή 1993, σ. I-393, σκέψη 6).
- 24 Συναφώς, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις αποφάσεις περί παραπομπής πρέπει όχι μόνο να παρέχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να δίνει λυσιτελείς απαντήσεις, αλλά και στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη να καταθέτουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Δικαστήριο απόκειται να μεριμνά για τη διασφάλιση της δυνατότητας αυτής, λαμβανομένου υπόψη ότι, δυνάμει της προαναφερθείσας διάταξης, στα ενδιαφερόμενα μέρη κοινοποιούνται μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής, συνοδευόμενες από μετάφραση στην επίσημη γλώσσα ή γλώσσες του κάθε κράτους μέλους (βλ. απόφαση της 1ης Απριλίου 1982, 141/81 έως 143/81, *Holdijk κ.λπ.*, Συλλογή 1982, σ. 1299, σκέψη 6).
- 25 Εν προκειμένω, και αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τη Βελγική Κυβέρνηση, το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο, όπως εκτέθηκε με τις αποφάσεις περί παραπομπής, παραθέτει την αιτιολογία που οδήγησε το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο καθώς και τα στοιχεία που παρέχουν τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη να καταθέσουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου ώστε το τελευταίο να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο.

- 26 Συγκεκριμένα, το εν λόγω πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο αρκεί για να αποσαφηνίσει τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, τα οποία αφορούν το ζήτημα αν είναι συμβατή με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη το οποίο κατοχυρώνεται τόσο από τη σύμβαση του Aarhus όσο και από την οδηγία 85/337 πράξη νομοθετικής ισχύος η έκδοση της οποίας συνεπάγεται την αδυναμία του αιτούντος δικαστηρίου να προβεί στην εκδίκαση διαφορών των οποίων είχε ήδη επιληφθεί.
- 27 Εν πάση περιπτώσει, το περιεχόμενο των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο των υπό κρίση υποθέσεων πιστοποιεί ότι οι πληροφορίες επί των πραγματικών περιστατικών και του νομικού πλαισίου ήταν επαρκείς και κατέστησαν δυνατό στους διαδίκους των κύριων δικών και στους λοιπούς ενδιαφερομένους να λάβουν λυσιτελώς θέση επί των υποβληθέντων ερωτημάτων.
- 28 Εξάλλου, το γεγονός ότι η έκδοση του διατάγματος του Κοινοβουλίου της Περιφέρειας της Βαλλονίας της 17ης Ιουλίου 2008 είχε ως αποτέλεσμα, κατά το εθνικό δίκαιο, να απολέσει το αιτούν δικαστήριο την αρμοδιότητά του να αποφανθεί επί των επίμαχων εν προκειμένω διοικητικών πράξεων δεν συνεπάγεται, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τη Βελγική Κυβέρνηση, ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα καθίστανται υποθετικά. Συγκεκριμένα, τα ερωτήματα αυτά έχουν σκοπό να καθορίσουν κατά κύριο λόγο αν το εν λόγω διάταγμα μπορούσε, υπό το πρίσμα των σχετικών διατάξεων της σύμβασης του Aarhus και του δικαίου της Ένωσης, να έχει ως αποτέλεσμα την αφαίρεση της αρμοδιότητας του Conseil d'État να αποφανθεί επί των υποθέσεων της κύριας δίκης.
- 29 Όσον αφορά τέλος το επιχείρημα που αντλείται από το ότι το αιτούν δικαστήριο δεν εξήγησε τους λόγους για τους οποίους δεν ανέμεινε, πριν υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, την απόφαση του Cour constitutionnelle επί διαφόρων άλλων ζητημάτων που το ίδιο είχε υποβάλει στην κρίση του στο πλαίσιο των ίδιων υποθέσεων, αρκεί να υπομνησθεί ότι, όπως υπογραμμίστηκε με τη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως, οι αποφάσεις περί παραπομπής παραθέτουν σαφώς την αιτιολογία που οδήγησε το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο.

- 30 Η Βελγική Κυβέρνηση προβάλλει, επικουρικώς, περαιτέρω ενστάσεις απαραδέκτου αντλούμενες από το ότι η έννοια και το περιεχόμενο των διατάξεων των οποίων ζητείται η ερμηνεία δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, ότι ορισμένα ερωτήματα είναι αλυσιτελή και, τέλος, ότι το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να αποφανθεί επί του περιεχομένου του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337.
- 31 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα εθνικά δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου οφείλουν, στην περίπτωση κατά την οποία ανακλύπει ενώπιόν τους ζήτημα σχετικό με το δίκαιο της Ένωσης, να τηρούν την υποχρέωσή τους προς παραπομπή, εκτός αν διαπιστώνουν ότι το ανακλύσαν ζήτημα δεν είναι ουσιώδες ή ότι η οικεία διάταξη του δικαίου της Ένωσης έχει ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο ή ότι η ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης είναι τόσο προφανής, ώστε να μην αφήνει περιθώριο για εύλογες αμφιβολίες (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Οκτωβρίου 1982, 283/81, *Cilfit* κ.λπ., Συλλογή 1982, σ. 3415, σκέψη 21).
- 32 Εντούτοις, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, τα εθνικά δικαστήρια διατηρούν πλήρως την ευχέρεια να παραπέμπουν το ζήτημα στο Δικαστήριο εφόσον το κρίνουν σκόπιμο (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση *Cilfit* κ.λπ., σκέψη 15), ενώ το γεγονός ότι οι διατάξεις των οποίων ζητείται η ερμηνεία έχουν ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο ή μπορούν να θεωρηθούν ότι δεν αφήνουν περιθώριο για εύλογες αμφιβολίες δεν μπορεί να συνεπάγεται την αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφανθεί σχετικά (βλ., συναφώς, μεταξύ άλλων, απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, C-260/07, *Pedro IV Servicios*, Συλλογή 2009, σ. I-2437, σκέψη 31).
- 33 Τέλος, από τις αποφάσεις περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα είναι αλυσιτελή για την έκβαση των διαφορών των οποίων έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο. Όπως τονίστηκε με τη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, τα ερωτήματα αυτά έχουν σκοπό να καθορίσουν κατά κύριο λόγο αν το διάταγμα που εξέδωσε το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας της Βαλλονίας στις 17 Ιουλίου 2008 μπορούσε, υπό το πρίσμα των σχετικών διατάξεων της σύμβασης του Aarhus και του δικαίου της Ένωσης, να έχει ως αποτέλεσμα την αφαίρεση της αρμοδιότητας του *Conseil d'État* να αποφανθεί επί των υποθέσεων της κύριας δίκης.

34 Ως εκ τούτου, οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτές.

Επί του πρώτου ερωτήματος

35 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί το ζήτημα αν το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι μια πράξη όπως είναι το διάταγμα που εξέδωσε το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας της Βαλλονίας στις 17 Ιουλίου 2008, το οποίο «επικύρωσε», προδίδοντάς τους νομοθετική ισχύ, πολεοδομικές και περιβαλλοντικές άδειες ή άδειες εργασιών χορηγηθείσες σε προγενέστερο χρόνο εκ μέρους της διοικητικής αρχής για τις οποίες «διαπιστώθηκε ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος», εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

36 Από τη διάταξη προκύπτει ότι, όταν η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας εξασφαλίζεται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας, περιλαμβανομένης και της παροχής πληροφοριών, η οδηγία δεν εφαρμόζεται στο οικείο σχέδιο (βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-287/98, *Linster*, Συλλογή 2000, σ. I-6917, σκέψη 51).

37 Η διάταξη εαυτή εξαρτά από δύο προϋποθέσεις την εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337. Η πρώτη απαιτεί το σχέδιο να εγκρίνεται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη. Σύμφωνα με τη δεύτερη, οι σκοποί της οδηγίας, συμπεριλαμβανομένου αυτού της παροχής πληροφοριών, πρέπει να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας (βλ. απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, *WWF κ.λπ.*, Συλλογή 1999, σ. I-5613, σκέψη 57).

38 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, αυτή συνεπάγεται καταρχάς ότι το σχέδιο εγκρίνεται με ειδική νομοθετική πράξη. Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι έννοιες «σχέδιο» και «άδεια» ορίζονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337.

Επομένως, μια νομοθετική πράξη η οποία εγκρίνει ένα σχέδιο πρέπει, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής να είναι ειδική και να παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά που προσιδιάζουν σε τέτοια άδεια. Πρέπει, μεταξύ άλλων, να δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση WWF κ.λπ., σκέψη 58).

³⁹ Εκτός αυτού, μια νομοθετική πράξη πρέπει να εγκρίνει το σχέδιο καταλεπτώς, δηλαδή κατά τρόπο επαρκώς ακριβή και οριστικό, ώστε αυτή να περιέχει, όπως μια άδεια, όλα τα στοιχεία του σχεδίου που κρίνονται λυσιτελή για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, αφού προηγουμένως τα στοιχεία αυτά ληφθούν υπόψη από τον νομοθέτη (βλ. προαναφερθείσα απόφαση WWF κ.λπ., σκέψη 59). Επομένως, η νομοθετική πράξη πρέπει να πιστοποιεί ότι οι σκοποί της οδηγίας 85/337 επιτεύχθηκαν όσον αφορά το οικείο σχέδιο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Linster, σκέψη 56).

⁴⁰ Εξ αυτού συνάγεται ότι μια νομοθετική πράξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκρίνει ένα σχέδιο καταλεπτώς, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337, αφενός, όταν η εν λόγω πράξη δεν περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στο περιβάλλον και, αφετέρου, όταν χρειάζεται να εκδοθούν άλλες πράξεις ώστε να παρασχεθεί στον κύριο του έργου το δικαίωμα να πραγματοποιήσει το σχέδιο (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις WWF κ.λπ., σκέψη 62, και Linster, σκέψη 57).

⁴¹ Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 συνάγεται ότι ο κύριος σκοπός της είναι να εξασφαλίσει ότι πριν από τη χορήγηση της σχετικής άδειας εκτιμώνται οι επιπτώσεις των σχεδίων που ενδέχεται να θίξουν σημαντικά το περιβάλλον, ιδίως λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή του τόπου πραγματοποιήσεώς τους (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Linster, σκέψη 52).

- 42 Επιπλέον, η έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/337 διευκρινίζει ότι η εκτίμηση πρέπει να γίνεται με βάση τις κατάλληλες πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και, ενδεχόμενα, να συμπληρώνεται από τις αρχές και το κοινό που μπορεί να αφορά το σχέδιο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Linster, σκέψη 53).
- 43 Εν συνεχεία, ο νομοθέτης πρέπει να διαθέτει, κατά τον χρόνο εγκρίσεως του σχεδίου, επαρκή πληροφοριακά στοιχεία. Από το άρθρο 5, παράγραφος 2, και το παράρτημα IV της οδηγίας 85/337 προκύπτει ότι οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου περιλαμβάνουν τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία σχετικά με τον τόπο πραγματοποιήσεώς του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Linster, σκέψη 55).
- 44 Λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών των διαδικασιών έγκρισης ενός σχεδίου σε διάφορα στάδια, η οδηγία 85/337 δεν απαγορεύει την έγκριση του ίδιου σχεδίου από δύο πράξεις του εθνικού δικαίου, οι οποίες θεωρούνται ότι αποτελούν από κοινού «άδεια» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής (βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Μαΐου 2006, C-508/03, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2006, σ. I-3969, σκέψη 102). Κατά συνέπεια, ο νομοθέτης μπορεί, κατά την έκδοση της τελικής πράξεως εγκρίσεως ενός σχεδίου, να διαθέτει πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο προγενέστερης διοικητικής διαδικασίας.
- 45 Εντούτοις, η ύπαρξη τέτοιας διοικητικής διαδικασίας δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα ένα σχέδιο να δύναται να θεωρηθεί ότι εγκρίνεται καταλεπτώς από ειδική νομοθετική πράξη, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337, χωρίς η πράξη αυτή να τηρεί τις δύο προϋποθέσεις που υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως. Επομένως, νομοθετική πράξη η οποία «επικυρώνει» αμιγώς και μόνον προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας μέσω της οποίας διασφαλίζεται η τήρηση των εν λόγω προϋποθέσεων δεν μπορεί να λογίζεται ειδική νομοθετική πράξη

κατά την έννοια της διατάξεως αυτής και, ως εκ τούτου, δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337.

- 46 Ειδικότερα, νομοθετική πράξη που εκδόθηκε χωρίς να έχουν τεθεί στη διάθεση των μελών του νομοθετικού οργάνου οι πληροφορίες που απαριθμούνται στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337.
- 47 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις.
- 48 Κατά συνέπεια, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας εξαιρούνται μόνον τα σχέδια που εγκρίνονται καταληπτός με ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπο ώστε οι σκοποί που επιδιώκονται με την οδηγία να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει ότι τηρήθηκαν οι δύο αυτές προϋποθέσεις αφού λάβει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. Συναφώς, νομοθετική πράξη η οποία «επικυρώνει» αμιγώς και μόνον προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας μέσω της οποίας διασφαλίζεται η τήρηση των εν λόγω προϋποθέσεων δεν μπορεί να λογίζεται ειδική νομοθετική πράξη κατά την έννοια της διατάξεως αυτής και, ως εκ τούτου, δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337.

Επί του δεύτερου, του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος

- 49 Με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα, που πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί το ζήτημα αν το άρθρο 9 της σύμβασης του Aarhus και το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν να χορηγείται δικαίωμα πραγματοποίησης έργου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους με νομοθετική πράξη κατά της οποίας, κατά τα προβλεπόμενα στο εθνικό δίκαιο, δεν είναι δυνατή η άσκηση ένδικου βοηθήματος ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου το οποίο έχει συσταθεί με νόμο, βοηθήματος το οποίο να παρέχει τη δυνατότητα να αμφισβητηθεί η ουσιαστική και η τυπική νομιμότητα της πράξεως αυτής.
- 50 Από το άρθρο 2, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus, σε συνδυασμό με τα άρθρα 6 και 9 της σύμβασης αυτής, καθώς και από το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 προκύπτει ότι ούτε η σύμβαση αυτή ούτε η οδηγία εφαρμόζονται σε σχέδια που εγκρίνονται από νομοθετική πράξη που πληροί τις προϋποθέσεις που υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως.
- 51 Για τα λοιπά σχέδια, δηλαδή εκείνα που εγκρίνονται είτε με πράξη μη νομοθετικού χαρακτήρα είτε με νομοθετική πράξη που δεν πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus καθώς και από το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 συνάγεται ότι τα κράτη οφείλουν να προβλέπουν τη δυνατότητα προσφυγής η οποία να καθιστά εφικτή την αμφισβήτηση, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου το οποίο έχει συσταθεί με νόμο, τόσο της ουσιαστικής όσο και της τυπικής νομιμότητας αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν, αντιστοίχως, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της σύμβασης του Aarhus ή της οδηγίας 85/337.
- 52 Κατά την εφαρμογή του άρθρου 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus καθώς και του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337 τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώρια ελιγμών δυνάμει της δικονομικής τους αυτοτέλειας και υπό την επιφύλαξη των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Ειδικότερα, στα κράτη μέλη απόκειται

να καθορίζουν, υπό τον όρο της τήρησης των ανωτέρω διατάξεων, τόσο το δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο και το οποίο είναι αρμόδιο να επιλαμβάνεται των προσφυγών τις οποίες αφορούν οι διατάξεις αυτές όσο και τους εφαρμοστέους δικονομικούς κανόνες.

- 53 Εντούτοις, το άρθρο 9 της σύμβασης του Aarhus και το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 θα στερούνταν παντός πρακτικού αποτελέσματος αν το γεγονός και μόνον ότι ένα σχέδιο εγκρίνεται με νομοθετική πράξη που δεν πληροί τις προϋποθέσεις που υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως είχε ως συνέπεια το σχέδιο αυτό να μην υπόκειται τελικώς σε οποιαδήποτε προσφυγή με την οποία να μπορεί να αμφισβητηθεί η ουσιαστική και η τυπική νομιμότητά του, υπό το πρίσμα των διατάξεων αυτών.
- 54 Συναφώς, οι απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 9 της σύμβασης του Aarhus και από το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 προϋποθέτουν ότι, όταν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της σύμβασης του Aarhus ή της οδηγίας 85/337 εγκρίνεται με νομοθετική πράξη, το ζήτημα αν η εν λόγω νομοθετική πράξη ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής και οι οποίες υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως πρέπει να μπορεί να υπόκειται σε έλεγχο, υπό το πρίσμα των εθνικών δικονομικών κανόνων, ασκούμενο από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο.
- 55 Αν υποτεθεί ότι δεν προβλέπεται καμία προσφυγή κατά τέτοιας πράξεως, η οποία να εξασφαλίζει τα χαρακτηριστικά και την έκταση του ελέγχου που υπομνήσθηκαν ανωτέρω, απόκειται σε κάθε εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται υποθέσεως στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να ασκεί τον έλεγχο που περιγράφεται στην προηγούμενη σκέψη και να αντλεί, ενδεχομένως, τις έννομες συνέπειες αφήνοντας ανεφάρμοστη την επίμαχη νομοθετική πράξη.

56 Εν προκειμένω, αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι το διάταγμα που εξέδωσε το Κοινοβούλιο της Περιφέρειας της Βαλλονίας στις 17 Ιουλίου 2008 δεν πληροί τις προϋποθέσεις που καθορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 και οι οποίες υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, και προκύπτει ότι, κατά τους εφαρμοστέους εθνικούς κανόνες, κανένα δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάσει την ουσιαστική και η τυπική νομιμότητα του διατάγματος αυτού, το εν λόγω διάταγμα πρέπει να θεωρηθεί ασύμβατο προς τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 9 της σύμβασης του Aarhus και από το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337. Στην περίπτωση αυτή, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να το αφήσει ανεφάρμοστο.

57 Κατά συνέπεια, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα είναι ότι το άρθρο 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Aarhus και το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 έχουν την έννοια ότι:

- όταν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών εγκρίνεται με νομοθετική πράξη, το ζήτημα αν η εν λόγω νομοθετική πράξη ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής πρέπει να μπορεί να υπόκειται σε έλεγχο, υπό το πρίσμα των εθνικών δικονομικών κανόνων, ασκούμενο από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο·
- αν υποθεθεί ότι δεν προβλέπεται καμία προσφυγή κατά τέτοιας πράξεως, η οποία να εξασφαλίζει τα χαρακτηριστικά και την έκταση του ελέγχου που υπομνήσθηκαν ανωτέρω, απόκειται σε κάθε εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται υποθέσεως στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να ασκεί τον έλεγχο που περιγράφεται στην προηγούμενη περίπτωση και να αντλεί, ενδεχομένως, τις έννομες συνέπειες αφήνοντας ανεφάρμοστη την επίμαχη νομοθετική πράξη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 58 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, έχει την έννοια ότι από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας εξαιρούνται μόνον τα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπο ώστε οι στόχοι που επιδιώκονται με την οδηγία να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει ότι τηρήθηκαν οι δύο αυτές προϋποθέσεις αφού λάβει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. Συναφώς, νομοθετική πράξη η οποία «επικυρώνει» αμιγώς και μόνον προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας μέσω της οποίας διασφαλίζεται η τήρηση των εν λόγω προϋποθέσεων δεν μπορεί να λογίζεται ειδική νομοθετική πράξη κατά την έννοια της διάταξης αυτής και, ως εκ τούτου, δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35.
- 2) Το άρθρο 9, παράγραφος 2, της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, που συνήφθη στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005, καθώς και το

άρθρο 10α της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35, έχουν την έννοια ότι:

- όταν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών εγκρίνεται με νομοθετική πράξη, το ζήτημα αν η εν λόγω νομοθετική πράξη ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής πρέπει να μπορεί να υπόκειται σε έλεγχο, υπό το πρίσμα των εθνικών δικονομικών κανόνων, ασκούμενο από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο.

- αν υποθεθεί ότι δεν προβλέπεται καμία προσφυγή κατά τέτοιας πράξεως, η οποία να εξασφαλίζει τα χαρακτηριστικά και την έκταση του έλεγχου που υπομνήσθηκαν ανωτέρω, απόκειται σε κάθε εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται υποθέσεως στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να ασκεί τον έλεγχο που περιγράφεται στην προηγούμενη περίπτωση και να αντλεί, ενδεχομένως, τις έννομες συνέπειες αφήνοντας ανεφάρμοστη την επίμαχη νομοθετική πράξη.

(υπογραφές)